

Mezei Péter

Mi várható a magyar szerzői jogtól 2014-ben?

A szerzői jog napjainkban gyorsuló ütemben állítja kihívások elé mind a jogalkotót, a jogalkalmazót, a jogosultakat és a felhasználókat. Az elmúlt években korábban nem látott ütemben születtek olyan releváns dokumentumok, illetve bírósági döntések világszerte, melyek e jogterület életét érdemben befolyásolják. Magyarország ugyan kis ország, szerzői jogunk azonban rendre lépést tart a külvilági fejleményekkel. Ezért a szakma feladata idehaza is az, hogy minden szükséges lépést megtegyen a jogrendszer megfelelő formálásáért. 2014 ebből a szempontból nem lesz kiemelkedő év, mégis több olyan változás várható, amely egyes területeken komoly változásokat hozhat. Az alábbi cikk csokorba szedi, hogy milyen fejlemények várhatók a hazai szerzői jogban az idei év során.

Bevezető gondolatok

A szerzői jog soha nem élt meg olyan fordulatos, kihívásokkal teli időszakot, mint az elmúlt két évtizedben. Ezekben az években a jogterület alakulását nagyban meghatározta több nemzetközi szerzői jogi dokumentum – így például az idén 20 éves TRIPS Egyezmény¹, illetve az 1996-ra datálható „Internet-szerződések” (WCT és WPPT²) – elfogadása. Hasonló hatást gyakorolt az európai országokra, hogy az *Európai Gazdasági Közösség* (utóbb új nevén az *Európai Unió*) az egységes belső piac megteremtésének mottója mentén egyre szélesedő jogalkotó munkát végez a szerzői jog terén (elsősorban irányelvi szinten). Ezzel párhuzamosan – az uniós joganyag és az azt átültető tagállami szabályok között esetleges ellentétek feloldása céljából – az *Európai Unió Bíróság* is mindeddig nem látott mértékben publikálja előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott ítéleteit. Mindezeknél szűkebb körben – egyes megfogalmazások szerint „country club” jelleggel³ – születnek két- vagy többoldalú, általában a jogérvényesítés erősítését célzó szabadkereskedelmi megállapodások.⁴

A jogi normák megalkotását részben a technológiai változások felgyorsulása, részben a fogyasztói igények (a fogyasztási szokások) módosulása indukálja.⁵ Ez nemcsak azt jelenti, hogy a jogvédett tartalmakhoz való hozzáférés igénye nőtt meg, hanem azt is, hogy a különböző – tipikusan – digitális technológiák (fényképező, videokamera, számítógép) segítségével maguk a felhasználók válnak a művek alkotóivá. Ez utóbbi jelenséget szokás hagyományosan a web 2.0 vagy webkettő kifejezéssel jelölni.⁶ Ennek is köszönhetően mára a

társadalom jelentős része érezhetné magát alkotónak, következésképp érdekeltnek abban, hogy kreatív munkáit a jogszabályok védjék.

A felhasználói gondolkodás mégsem ebbe az irányba mutat. A moralitás változása (egyenesek szerint romlása) elemi erővel tört felszínre az elmúlt években. Addig nem látott heveséggel – talán néha már hisztérikusan – szállt szembe a társadalom egy szűkebb csoportja például a sokáig titkos tárgyalások mellett előkészített és megfogalmazott *Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodással* (közismertebb nevén *ACTA*). Tették ezt mindazok ellenére, hogy jelentős többségük nem is olvasta, de legalábbis nem értette a megállapodás szövegét.⁷ Ha nem is ennyire éles, de ugyancsak komoly vitákat szültek az *Egyesült Államok Kongresszusának* két háza által külön-külön előkészített PIPA és SOPA mozaikszavakkal rövidített törvénytervezetek.⁸

E környezetben a szerzői jog fluktuációja szinte napról napra érzékelhető. Országok tömegében hallani reformjavaslatokról (csak példaként Angliában, Németországban, Kanadában, Ausztráliában) és konzultációkról (mind uniós, mind nemzeti szinten). Finnországban népi kezdeményezés formájában is érkezett javaslat a szerzői jog módosítására.⁹ Bírósági perek tömegei zárulnak le jogerősen, gyakran azonban érdemi következmények nélkül. Minduntalan újabb és újabb alkalmazások, azokra épített üzleti modellek kerülnek felszínre, melyek egy része kendőzetlenül jogsértések megvalósítására alkalmas, avagy abban közreműködik.¹⁰

Kiigazodni e területen igencsak nehéz, holott, ha mikro helyett makroszintről szemléljük az esemé-

nyeket, láthatóvá válik, hogy a fejlemények egy jelentős része szoros összefonódásban áll egymással. A digitális technológiák által generált kihívásokra a jogosultak, a jogalkotók és a jogalkalmazók – ha adott esetben eltérő eszközökkel is, de többnyire – hasonló jogi válaszokat igyekeznek találni. Az alábbi írás elsődlegesen Magyarországra fókuszál, s megvizsgálja, hogy a magyar szerzői jog miként ágyazható bele a fent említett európai uniós vagy globális környezetbe.

Előre érdemes jelezni, hogy a gyűjtés szelektív, s kizárólag a 2014-es év legfontosabb kihívásaiba kíván bepillantást engedni. Hasonlóképp indokolt jelezni, hogy az alábbi összeállítás sok esetben csupán találgatásokat tartalmaz. Nem valószínű, hogy mindannyiszor sikerül az eseményeket pontosan prognosztizálni, nem kizárt, hogy egyes említett kérdések rendezése nem 2014-ben valósul meg. Mivel a tanulmány előre gondolkodik, és nem utólag reflektál, mindennél valószínűbb, hogy időközben olyan dimenziók kerülnek felszínre, melyek abszolút újdonságként hatnak, kardinális helyre küzdik fel magukat a szerzői jogi diskurzusban, a jelen tanulmány mégsem tesz említést róluk.

A magyar szerzői jog 2014-ben

A hazai szerzői jog életét tekintve a „jóslások” mindig nehéznek tűnnek. Ennek elsődleges oka, hogy kis ország lévén – sajnos – rendkívül kevés hivatalosan publikált jogesetről hallani.¹¹ Hasonlóképp tény, hogy mivel kevesen művelik e jogterületet, ezért a tudományos közlemények száma alacsony.¹² Ugyancsak ritkán kerül sor releváns, nagyszabású konferenciára. Valamennyi tény abba az irányba hat, hogy a szerzői jogi tudatosság („*copyright literacy*”)¹³ nem hogy erősödne, de sokkal inkább gyengül hazánkban.

A legtöbb fejlemény e területen napjainkban a jogalkotóhoz köthető. Számtalan esetben módosította a *Parlament* a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényt (Sztj.) az elmúlt években, hol több, hol kevesebb kritikát kapva. A tudományos diskurzus is legtöbb esetben ezekkel összefüggésben, ugyanakkor sajnos – a törvényhozó indokolatlanul rapid, a társadalmi konzultációt mellőző módszerei miatt – mindig utólag, az elfogadást követően alakult ki. Az alábbiakban szinte kizárólag olyan, 2014-ben remélt, fejleményről tudunk beszámolni, melyek szorosan kötődnek a Parlament munkájához.

Az árva mű irányelv átültetése és hatályba léptetése

Az első kiváló példaként az *Európai Parlament* és a *Tanács* árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelvének az átültetése szolgálhat. Ugyan az Európai Unió 2014. október 29-ei határidővel két teljes évet hagyott a tagállamoknak a nemzeti jogszabályok elkészítésére, a magyar Parlament ennek jelentősen elébe ment, és a 2013. október 17-én kihirdetett 2013. évi CLIX. törvény keretében módosította a szerzői jogi törvényt. Az, hogy hazánk az elsők között lépte meg, amit egyszer úgyis meg kellett volna, nem szükségképpen rossz.¹⁴ Mindenesetre a tény, hogy a magyar szabályozás csupán az Európai Unió által meghatározott végső határnapon lép majd hatályba, alapot adhat a kritikáknak, hiszen ily módon egy további teljes évet bukott a szakma, hogy megvitassa ezt a felettebb lényeges jogkérdést.¹⁵

A jogszabály módosításának tartalma lényegében két nagy részre bontható: egyrészt implementálja az uniós joganyagot, másrészt pozicionálja az árva művek hasznosításával kapcsolatban jelenleg hatályos előírásokat.¹⁶ Ez utóbbi fontossága abban rejlik, hogy a világszinten ritka kivételnek számító, a *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SztNH)* által végzett jogosítási mechanizmus eltörlését az árva mű irányelv egyáltalán nem teszi szükségessé. A jogalkotó nagyon helyesen megőrzi tehát ezt a joganyagot,¹⁷ még ha dogmatikailag helytelenül át is mozgatja a felhasználási szerződések köréből az újonnan beiktatott, a szabad felhasználások körében elhelyezett fejezetbe. A dogmatikai buktaó abban rejlik, hogy az SztNH által adott licenc logikailag nem minősíthető szabad felhasználásnak, utóbbi kategória lényege ugyanis abban rejlik, hogy a felhasználási magatartás engedély kérése és díjfizetés nélkül végezhető.¹⁸

Az irányelv implementálását célzó, új előírásokat illetően kiemelés érdemel, hogy a jogalkotó újonnan definiálja, mi minősül árva műnek;¹⁹ meghatározza, hogy melyek a gondos jogosultkutatás minimumkövetelményei, illetve a kutatás lefolytatásának helyszíne;²⁰ továbbá, hogy mi az eljárás azon többszerzős művek hasznosítása kapcsán, melyek szerzői között van ismert, illetve ismeretlen (vagy ismeretlen helyen tartózkodó) is.²¹ Hasonlóképp meghatározásra kerültek az új rendelkezések általános korlátai: az árva státusz jogosult általi megszüntetésének menete,²² illetve a közös jog-

kezelés hatálya alá tartozó művek kizárása a szabályozás köréből.²³

Az árva mű irányelv a fogalmi keretek lefektetésén túl elsődlegesen azt célozta, hogy meghatározott, ún. kedvezményezett intézmények részére lehetővé tegye ún. kedvezményezett műtípusok esetén az engedély nélküli felhasználást, ha az érintett művek árvának minősülnek. A magyar jogalkotó ennek megfelelően módosította az Szjt.-t. Így a kedvezményezett intézmények körébe – az irányelvnek megfelelően – a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárakat, iskolai oktatás célját szolgáló intézményeket, muzeális intézményeket, levéltárakat, valamint a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumokat (ide értve az MTVA-t) sorolja.²⁴ A kedvezményezett művek az irodalmi műveket, a filmalkotásokat és más audiovizuális műveket, a hangfelvételeket,²⁵ illetve bármely, az előbbiek integráns részét képező más alkotásokat ölelik fel.²⁶ Ez utóbbi a gyakorlatban azt jelenti, hogy például fényképparchívumokat nem illet meg a fentiekben rögzített szabad felhasználás esete, és fényképek csak akkor digitalizálhatók, illetve tehetők a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, ha például egy könyvben vagy más műben helyezték el őket.

A kedvezményezett intézmények a jövőben kétféle új felhasználási magatartást tekintve rendelkeznek szabadsággal: lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel; illetve (célhoz kötött) többszörözés. A hatályos törvény jelenleg is egyértelműen biztosítja a megőrzési célú szabad többszörözést, feltéve, hogy e felhasználásnak elsődleges célja a tudományos kutatás, az archiválás, vagy a helyi számítógépes terminálokra történő elérhetővé tétel, és jövedelemszerzést közvetlenül vagy közvetve sem célozza a többszörözés.²⁷ Az új előírás²⁸ ennél elvi és gyakorlati szempontból is szélesebb, részben ugyanakkor korlátozottabb szabad többszörözési jogot biztosít.

Elvi szélesítésként értékelhető, hogy a felhasználás célja többek között a digitalizálás (ami szükségképpen a mindenkor elérhető, digitális formátumra történő átalakítást is jelenti), indexálás, kategorizálás (mely utóbbi két magatartást szerzői jogilag nem érzem releváns magatartásnak, a metaadatok ugyanis nem védettek), megőrzés vagy helyreállítás lehet. Úgy tűnik azonban, hogy ezek a célok az eddigi hatályos rendelkezések alá is beilleszthetők voltak, még ha a jogszabály nem is sorolta fel valamennyit expressis verbis. *Gyakorlati szélesítés*, hogy a többszörözés további célja

lehet a korlátlan nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel. Ezt eddig a szerzői jogi törvény nem tette lehetővé, a másolt példányok legfeljebb az intézmények helyiségeiben felállított terminálokra, vagy intézmények közötti biztonságos hálózatokra voltak hozzáférhetőek.²⁹ Ugyancsak szélesíti az eddigi jogszabályi kereteket, hogy e körben a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját is szolgálhatja.

Az új szabad felhasználási esetkör azonban több jelentős feltételhez kötött, illetve *korlátozás* hatálya alatt áll. Fentebb már említésre került, hogy a kedvezményezett művek köre behatárolt. Ugyancsak jelentős körülmény, hogy az árva művek felhasználását minden esetben meg kell előznie egy gondos jogosultkutatásnak, melynek eredményeiről a kedvezményezett intézménynek nyilvántartást kell vezetnie, továbbá a *Belső Piaci Harmonizációs Hivatal* felé közölnie kell azokat. A felhasználás tényleges megkezdésének előfeltétele az utóbbi hivatal általi adatrögzítés.³⁰ Az árva művek felhasználására továbbá csakis a kedvezményezett intézmény közérdekű feladatainak ellátásával összefüggésben kerülhet sor,³¹ a felhasználással elért bevételek pedig kizárólag a felmerült költségekre fordíthatók.³² Ez utóbbi körülmény fényében tehát világos, hogy a kedvezményezett intézmények nem kötelesek az árva művek felhasználása során minden szolgáltatást ingyen nyújtani, azonban profitorientált vállalkozási tevékenységet nem folytathatnak.

Nem elhanyagolható körülmény, hogy ha a jogosult személye utóbb ismertté válik, akkor ő kezdeményezheti az árva státusz felszámolását. Amennyiben erre sor kerül, akkor a további felhasználás csakis az ő engedélyével történhet,³³ melyért megfelelő díjazást követelhet.³⁴ Elvi probléma e törvényhellyel, hogy a jogalkotó nem adott támpontot arra nézve, hogy *mennyi idő után* színre lépő felhasználó kérheti a díjazás kifizetését. Érdeemes e ponton szemügyre venni az Szjt. eddigi rendelkezését az SzTNH által adott felhasználási engedélyek vonatkozásában. Az új számozás szerinti 41/B.§ (5) bekezdés az SzTNH által adott licenc megszűnésétől (vagy a visszavonásáról szóló határozat jogerőre emelkedésétől) számított öt év elteltéig teszi lehetővé a díjazás követelését. A for-profit felhasználások után az SzTNH-nál letétbe helyezett összeg a *Nemzeti Kulturális Alap*nak jár, a nonprofit felhasználók többé nem kötelesek fizetni. Egy ehhez hasonlatos szisztéma hiánya az új szabad felhasználási esetkör kapcsán jogbizonytalanságot eredményez, s ezért e joghézagot

a végrehajtás kereteit meghatározó majdani kormányrendelet szintjén szükséges rendezni.

A fenti jogszabály-módosítás tehát 2014. október 29-én lép majd hatályba. Addig a kormánynak – eltekintve a 2014 áprilisára kiírt választások, illetve az új kormány alapítása körüli szükségszerű kiseséstől – elegendő ideje lesz arra, hogy a törvény által biztosított felhatalmazással élve elkészítse a részletszabályokat rögzítő kormányrendeleteket. Hogy mennyire lényeges ugyanakkor időben megteremteni a világos jogszabályi környezetet, kiválszóan érzékeltethető az *Országos Széchényi Könyvtár (OSZK)* által uniós támogatás mellett életre hívott ELDORADO projekttel.³⁵ E program ugyan nem kizárólag árva művek online szolgáltatását célozza, hanem – a megfelelő engedélyek birtokában – az egyéb jogvédett műveket is (összesen kétmillió oldal terjedelemben), ugyanakkor az OSZK birtokában lévő tartalmak egy része árvának tekinthető. Az uniós irányelv elfogadása és a nemzeti implementáció azzal kecsegtet, hogy a könyvtár a projekt keretében már nem csupán szolgáltatathat, de mindezt – a költségeinek fedezése erejéig – bevétel generálásával egyetemben teheti. Ezen felül a tény, hogy az OSZK a jövőben az interneten keresztül lehívásra hozzáférhetővé teheti az árva műveket, garantálja a kulturális örökséghez való konstans hozzáférést a társadalom számára.³⁶

Jedlik-terv: lesz-e belőle bármi is?

2013 szeptemberében a kormány határozati formában elfogadta a Jedlik-tervet.³⁷ E dokumentum azzal a grandiózus céllal született, hogy a 2013–2016 közötti (középtávú) időszakra komplex módon tegyen kísérletet a szellemi tulajdonvédelem stratégiai irányainak meghatározására. A tervezet tartalmilag több kivetni valót hagy maga után, legnagyobb hibájának mégis az tekinthető, hogy egy olyan periódusra szólóan született, amelyből – a kormányrendelet elfogadásáig – több mint nyolc hónap már eltelt. Így a valódi kérdés csupán az, hogy a megjelölt években van-e arra bármi reális esély, hogy a célkitűzések megvalósulhassanak. Ennek „valószínűségét” garantálja, hogy a Jedlik-terv biztosra kíván menni: gyakorlatilag olyan „stratégiai célkitűzéseket” jelöl meg, melyek az országra az európai uniós jogalkotásból kifolyólag eleve kötelezettségként hárulnak.

A Jedlik-terv a szerzői joggal kapcsolatban két nagy jogpolitikai irány között tesz különbséget: „a kultúra révén a múltból hozott tőke a jövő építésé-

re fordítható”, illetve „a szerzői alkotások jogi oldalmá másfelől a hazai kulturális ipar és ezáltal munkahelyek, vállalkozások, befektetések védelmét is jelenti”.³⁸

A tervezet a szerzői jogot érő legaktuálisabb (legakutabb) problémák körében öt részkérdést említ. Ezek közül elsőként a technológiai változások és az egyes műfajok tekintetében jelentkező kihívások kerültek kiemelésre.³⁹ Egyet kell értenünk a Jedlik-tervvel abban, hogy a szerzői jog jelenében és jövőjében a legnagyobb kihívást az internet határtalansága, és ennek a szerzői jog területiális jellegére gyakorolt hatásai jelentik, amelyek hazai szinten is elemzést igényelnek. Az irodalmi művek vonatkozásában a digitalizálás problematikája, a zeneművek/hangfelvételek, valamint a filmalkotások esetén pedig a fizikai hordozók értékesítésének csökkenése került hangsúlyozásra. Úgy tűnik azonban, hogy a jelentés indokolatlanul az illegális szolgáltatások nyakába kívánja varrni a tartalomipar veszteségeit,⁴⁰ holott ez utóbbiak a tartalomipar által a digitális technológiák (és különösen a fájlcsere) elterjedésére adott helytelen üzleti válaszainak legalább annyira betudhatók.⁴¹

A dokumentum részletesen mutatja be az árva művekkel és a kereskedelmi forgalomban nem kapható művekkel kapcsolatos alapvető problematikát, valamint az ezzel kapcsolatos uniós, illetve az eddig megvalósított magyar kezdeményezéseket. S bár a kihívások lokalizálása helyesen megtörtént, e kihívások megválaszolására érdemi, előremutató reformjavaslattal a tervezet mégsem szolgált.⁴²

Harmadik célkitűzésként a Jedlik-terv a közös jogkezelés hatékonyságának előmozdítását jelölte meg, egyúttal megteremtve a zenefelhasználás határokon átnyúló engedélyezésének kereteit.⁴³ E ponton részletekbe menően bemutatásra került a 2013 nyarán kiadott uniós „közös jogkezelési” irányelvtervezet,⁴⁴ valamint a még ezt megelőzően keresztülvitt kapcsolódó magyar reform. A Jedlik-terv e ponton a közös jogkezelés további hatékonyságának megteremtését tűzte ki vezérmotívumként, amelynek indokoltsága, illetve megvalósíthatósága erősen kétséges. (Lásd alább.)

Végül a tervezet a digitális kor kihívásainak való megfelelést hangsúlyozta, melynek keretében részben az Európai Bizottság távlati terveinek való megfelelés,⁴⁵ részben a WIPO szerzői jogi tevékenységében való részvétel⁴⁶ került kiemelésre. Ez Magyarország számára többek között azt jelenti,

hogy szerepet kell vállalnia az Európai Bizottság által 2012 decemberében publikált reformkonceptió kivitelezésében,⁴⁷ avagy hogy ratifikálnia kell a WIPO keretében 2012-ben elfogadott, audiovizuális alkotásokkal kapcsolatos Pekingi Szerződést, illetve a vakok és gyengén látók, és látási képességeikben egyéb okból korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáféréseinek elősegítését célzó 2013-as Marrakeshi Szerződést.

A Jedlik-terv „Szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért” című fejezete⁴⁸ beszédes a szerzői jog szerepét illetően, ugyanakkor rögzíti azt is, hogy az egyes érdekoldalak között az *egyensúly alapelve*nek kell érvényesülnie. Eszerint „a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak érdekei, a felhasználói és fogyasztói szükségletek, valamint az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás közérdekű igényei között egyensúlyt teremtsünk és tartsunk fenn.”⁴⁹ A Jedlik-terv által ennek alapján vázolt stratégia három pillérré épül: a közös jogkezelés (további) konszolidációja; az online hozzáférés kereteinek stabilizálása, a szerzői jogok egyidejű tiszteletben tartása mellett; végül a szerzői jog társadalmi megítélésének javítása.

A közös jogkezelés további konszolidációja kapcsán az alábbiakat olvashatjuk: „a Jedlik-terv stratégiai céljai a közös jogkezelés területén a közelmúltban átalakított hazai szabályozás konszolidációjával és következetes gyakorlati alkalmazásával, valamint a közös jogkezelésre vonatkozó uniós szabályozásnak a magyar érdekekre tekintettel történő alakításával érhetők el.”⁵⁰

A közös jogkezelők feletti kontroll további szélesítése meglátásom szerint indokolatlan. Eltekintve az európai uniós joganyag átültetésének feladatától, a tervezetből kiolvasható „módosítási/szigorítási kényszer” logikája alaptalan, s legfeljebb csak a SzTNH-nak eddig sem elhanyagolható ellenőrzési funkcióját erősíti.

A szerzői jogok védelme és a digitális kor által a hozzáférés vonatkozásában támasztott igények közötti összhang/harmónia/egyensúly megtalálása kardinális jelentőségű feladat. A hozzáférés modernizálásának egyik részeleme az illegális tartalomfogyasztás visszaszorításával párhuzamosan előtérbe tolt legális, piaci igényekre reflektáló üzleti modellek támogatása. Mint azt a Jedlik-terv jelzi, ez elsődlegesen piaci feladat, ugyanakkor e törekvések támogatása végett – katalizátorként – indokolt e terveket az átfogó állami cselekvési tervbe

integrálni.⁵¹ Ez jogos meglátás, konkrétumokkal mégsem támasztja alá mindezt a dokumentum. Elég általánosan hangzanak az olyan „mérőpontok” mint „előmozdítás” vagy „igénybevétel mérése” stb. Másrészt a javaslatok jelentős része az uniós fejleményekre reflektál (pl. releváns adatbázisok felállítása, az árva mű irányelv átültetése).

Ha igazi proaktív szerepet akar vállalni az állam a jogellenes felhasználások visszaszorítása, illetve a jogszerű felhasználások előmozdítása kapcsán, igenis érdemes szemügyre venni a HADOPI modell⁵² részét képező *PUR („tisztá”) igazolást*, amely a legálisan működő zeneszolgáltatók „hitelesítését” célozza. Hasonlóképp mintaértékű lehet a „*Carté musique*” program, amely a legális szolgáltatások előfizetőit állami forrásokból támogatja.⁵³ Ilyen vagy ehhez hasonló programok indításával lehet képes az állam a tartalomfogyasztás legalizálásának előmozdítására. Ehhez képest, mint rögtön látni fogjuk, a jogalkotó által elképzelt megoldás a fájlcsereélők egyes cselekményeinek dekriminalizálása lett.

Ugyanakkor örömmel egyet lehet érteni a *szerzői jogi tudatosság erősítésének szükségességével*. A Jedlik-terv ennek megteremtése érdekében javasolja a jövőben is a szerzői jogi ágazat nemzetgazdasági súlyának mérését; a legális tartalomfogyasztás iránti érdeklődés növelését; az új Btk. vonatkozó passzusának gyakorlati elemzését (lásd alább a „Btk. és fájlcsere” alfejezetet); a szerzői jogi oktatás fokozását; valamint az oktatás kereteit túllépő ismeretterjesztés támogatását.⁵⁴ Bár a Jedlik-terv valóban csak egy tervezet, e pont gyakorlati megvalósításának elengedhetetlen része lesz a szükséges források hozzárendelése. Sajnos egyelőre semmi érdemleges jel nem mutat erre.

Mindent egybevetve elmondhatjuk, hogy a *dokumentum a társadalmi problémákat naprakészen látja, azokra elvben reflektál, gyakorlati megoldást azonban csak elvétve kínál*. Hogy a címében megjelölt periódus során a megjelölt tervek közül – ismételtén: az uniós jogharmonizáció által keletkeztetett kötelezettségeken felül – mi valósul meg, nagyrészt attól függ, mennyi forrást fordít a kormányzat e területre. E téren komoly szkepticizmussal tekintek a közeljövő eseményei felé.

Btk. és fájlcsere

2012-ben a *Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium* nyilvánosságra hozta az új Büntetőtörvénykönyv koncepcióját. Ennek keretében a szerzői

vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének korábbi tényállása (régi Btk. 329/A.§) jelentős változtatásokon esett át. Az eredeti, majd a nem sokkal később közzétett módosított tervezet eredményeként megszövegezett új 385.§⁵⁵ egyértelmű célja, hogy e területen egyes jogsértő felhasználások büntetőjogi eszközökkel való üldözését mellőzze, vagyis dekriminalizálja. A végül 2012-ben elfogadott új Btk. 2013. július 1-jén lépett hatályba. Gyakorlati érvényesülése ezért tavaly nyár óta lehetséges, 2014-től ennek felgyorsulása várható.

Az új kódex alapján a vagyoni hátrány okozásával járó jogsértések vétségként büntetendők lesznek ugyan, ezt azonban két fontos dimenzióban is megtöri a jogszabály.

Egyrészt a Btk. a vagyoni hátrány első fokozatának a „kisebb vagyoni hátrányt” tekinti, amelynek határai ötven- és ötszázezer forintnál kerültek meghúzásra.⁵⁶ A Btk. másutt ugyanakkor a 100 000 forintos összeget meg nem haladó vagyoni hátrányt okozó magatartásokat szabálysértésként határozza meg.⁵⁷ Ebből következik, hogy a *büntetőjog a bagatell ügyekkel nem kíván a jövőben foglalkozni, azokat áttolja a szabálysértési jog területére*. Értelemszerűen ez a módosítás a kriminál-statisztikák látványos javulását fogja eredményezni. Ahogy az is, hogy az új Btk. törvényi egységet hoz létre a jogsértések esetén. Mostantól nem a sértettek számához igazítja a jogalkalmazó a bűncselekmény rendbeliségét, hanem ún. „összefoglalt bűncselekményként” vizsgálja a jogsértéseket. Más szavakkal, minden eljárásban egy rendbeli vétségként (értékhatártól függően büntettként) bírálják el a teljes tényállást. Ennek eredményeként akár tizedére is visszaeshet „papíron” az elkövetett bűncselekmények száma.

Másrészt a Btk. 385.§ eredeti koncepcióban nem szereplő (5) bekezdés kizárja az egyszerű fájlcsere-lő személyek büntethetőségét. A rendelkezés megszövegezése néhány észrevétel megtételét indokolja.

Ad 1) a fájlcsere-lők dekriminalizálása kizárólag a Btk. 385.§ (1) bekezdésében foglalt alapesetre vonatkozik. Ha valaki a (3) bekezdés szerinti minősített esetet valósítja meg, vagyis nagyobb (ötszázezer forintot meghaladó⁵⁸) vagyoni hátrányt okoz, továbbra is felel büntetettéért.

Ad 2) a mentesülés előfeltétele, hogy a jogsértés ne irányuljon jövedelemszerzésre vagy jövedelemfokozásra. Ennek megfelelően nem pusztán előny, hanem kifejezetten jövedelem szerzése a tiltott. A

tény, hogy valaki például fájlcsere-lés keretében szerzi be a jogvédett tartalmakat, vagyis azokra nem költi a pénzét, nem értékelhető jövedelemszerzőként. A jövedelem szükségképpen „új bevételt” jelent.

Ad 3) attól, hogy a büntetőjog eszközeivel az állam nem szankcionál egyes szerzői jogsértéseket, azok még szerzői jogsértések maradnak. Vagyis a polgári jog eszközeivel fel lehet velük szemben lépni. Így különösen a kártérítés fizetésére való kötelezés veszélye lebeg minden, a jogvédett tartalmakat engedély nélkül többszöröző és/vagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tevő személy feje felett.

Ad 4) a jogalkotó kizárólag a többszörözés (a fájlcsere világában: letöltés) és a lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel (a köznyelvben: megosztás, helytelenül: feltöltés⁵⁹) esetén teszi lehetővé a büntethetőség kizárását, más vagyoni jogok sérelmével járó felhasználások (például a nyilvánossághoz közvetítés, így streaming szolgáltatások) e körbe nem sorolhatók. Ad 5) igazán furcsa helyzetet szül, hogy a fenti szabály a már említett félmillió forintos összeghatárt meg nem haladó jogsértések esetén zárja ki a büntethetőséget. Ezzel egy olyan szituáció áll elő, amelyben a legalacsonyabb kategória (100 000 forintig terjedő vagyoni hátrány okozása) szabálysértéshez vezet, a közbülső kategória semmilyen büntetést nem von maga után, 500 001 forinttól viszont mérlegelés nélkül büntettről beszélhetünk. Az eddigi gyakorlat fényében ez az értékhatár csekély mennyiségű hangfelvételen, annál is kevesebb filmalkotáson, sőt annál jóval kevesebb szoftveren fennálló jog megsértésével elérhető.

Habár a büntetőjog alapvető elve, hogy egy bűncselekményt az elkövetés időpontjában hatályos normák alapján kell megítélni, ennél kedvezőbb irányba bármikor el lehet térni.⁶⁰ Vagyis ha egy mindenkori új jogszabály enyhébben, vagy egyáltalán nem büntet egy magatartást, akkor ez utóbbi előírás felhívható az eljáró hatóságok előtt. A Btk. új rendelkezése szükségképpen sok büntetőeljárás megszüntetését eredményezi (hiszen a törvény hatályba lépése előtt akár egyetlen megosztás is büntettnek minősült),⁶¹ mégsem várható tőle olyan mértékű szabadság, mint azt talán egyesek várják.

A törvénymódosítás egyértelmű vesztesei a szerzői jogosultak, akik – megfelelő források híján – a korábbi rendszerben a büntetőeljárásokra hagyatkoztak jogaik érvényesítése céljából. A büntetőper során ugyanis a *Nemzeti Adó- és Vámhivatal* (ré-

gebben a rendőrség), ügyészség és bíróság minden, a bizonyítás szempontjából releváns tevékenységet elvégzett, a jogosultnak ez alapján pedig „csupán” kártérítési igénnyel kellett élnie a polgári bíróságoknál. Ez az „aranykor” – az említett értékhatárt meg nem haladó jogsértések esetén – elmúlt.

„Saláta-jogalkotás”: az Sztj. bújtatott módosításai

A Parlament az elmúlt alig néhány hónapban kétszer is meglepte a szerzői joggal foglalkozó szakembereket. Előzetes egyeztetésre még a stratégiai partnernek nyilvánított szakmai szervezetekkel sem került sor (habár e „kooperáció” hatékonysága igazán eddig sem volt igazolt). Az alábbiakban vegyük nagyon röviden szemügyre e két friss, ropogós módosítást, melyek hatálya 2014-ben beáll, így alkalmazásuk a gyakorlatban is megtörténhet majd.

A magyar kormány az elmúlt években kiemelt figyelmet szentelt az új Polgári Törvénykönyv elfogadásának. A kodifikációs előkészítő munka gyakorlatilag több mint egy évtizeden át zajlott,⁶² a jogszabályt végül 2013-ben fogadta el az Országgyűlés.⁶³ Az új Ptk. részben követte a régi törvénykönyvet a szellemi alkotások védelmének szabályozása kapcsán, részben mégis eltért attól. A hasonlóságot alapvetően a mögöttes jogszabályi státusz megteremtése adja, vagyis hogy a speciális résztörvényekhez (szerzői jogi, szabadalmi, védjegy törvény) képest az azokban nem szabályozott kérdések megválaszolásában a Ptk. nyújt segítséget. Az eddigi terminológiával szakítva ugyanakkor a jövőben a jogszabály már kifejezetten „szellemi tulajdonként” utal a szellemi alkotások jogára.⁶⁴

Mindezekon felül a Parlament a 2013. évi CCLII. törvény 102.§-a – 2014. március 15-ei hatállyal, vagyis a Ptk. alkalmazásának kezdetével megegyezően – átírta az Sztj. 3. és 94.§ (2) bekezdését.⁶⁵

Előbbi rendelkezés eddig is a Ptk. mögöttes jogszabályként való megjelölését szolgálta. A módosítás nyomán beiktatott új megfogalmazás folytán ez az utalás megváltozik, leszűkül. Az új norma szerint: „A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok átszállására, átruházására, megterhelésére, valamint az e törvény hatálya alá tartozó művekkel és egyéb teljesítményekkel összefüggő egyéb személyi és vagyoni jogviszonyokban az e

törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései az irányadók.”

Ez a megfogalmazás leginkább azért lehet veszélyes, mert ha véletlenül olyan jogi probléma merül fel, amely nem a vagyoni jogok átszállására, átruházására vagy megterhelésére vonatkozik, illetve nem egyéb vagyoni és személyi jogviszonyra vonatkozik, ám egyértelműen az Sztj. hatókörébe tartozik, mégsem található meg abban a pontos jogi válasz, akkor a Ptk. mögöttes jogszabályként való alkalmazása az Sztj. 3.§ alapján „zavarosan” indokolható. Sőt a fenti mondat már csak azért sem tűnik egészében helytállóknak, mert az első három esetkört tekintve általánosságban beszél a „jogokról”, a személyhez fűződő jogok azonban nem képezhetik átszállás, átruházás, megterhelés tárgyát,⁶⁶ így ezekre a Ptk. sem vonatkozhat mögöttes szabályként.

A másik rendelkezés a polgári jogi jogkövetkezményeket taglaló 94.§ (2) bekezdést módosítja a következők szerint: „A szerzői jog megsértése esetén a szerző a polgári jogi felelősség szabályai szerint kártérítést is követelhet. Az e törvényben szabályozott személyhez fűződő joga megsértése esetén a szerző a polgári jog általános szabályai szerint sérelemdíjat is követelhet.”

E rendelkezésből a második mondat képez újdonságot. Az új Ptk. ugyanis bevezeti a *sérelemdíj* intézményét,⁶⁷ amely a nem vagyoni kártérítésből jött létre. A korábbi rendszer lényegében a személyiséget érő, vagyis nem a vagyonban keletkező káresemények utáni kompenzálás (a sértett oldalán) és szankcionálás (a jogsértő büntetése) végett született, lehetővé téve ugyanakkor a pénzbeli kártérítés alkalmazását. A sérelemdíj – nemcsak nevében, de tartalmában is – sokkal élesebben kifejezésre juttatja ennek az új jogintézménynek a jelentését. A jövőben ugyanakkor némi változás várható ennek érvényesítése terén. A *Fővárosi Ítéltábla* kollégium véleménye kiválóan rögzítette ezeket a novumokat. Ezek szerint „az új Ptk. alapján önmagában a személyiségi jogot sértő magatartás minősül kötelelemkeletkeztető ténynek, ezért kizárólag ennek rögzítése, körülírása szükséges. Meg kell jelölni a megsértett személyhez fűződő jogot is, kivéve, ha ennek mibenléte az előadott tényekből egyértelműen megállapítható. A jogérvényesítés alapjául szolgáló tények körében utalni lehet a nem vagyoni (eszmei) sérelemre is, ez utóbbi elmaradása esetén azonban a személyiségi jogsértés megjelölésével ellátott keresetlevél hiánypótlásra nem szorul. A keresetlevélnek érvé-

nyesített jogként a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj teljesítésének a követeléséhez való jogot kell tartalmaznia, valamint marasztalásra irányuló határozott kereseti kérelmet is elő kell terjeszteni. (...) A jelenleg hatályos Ptk. alapján a személyiségi jogsértéssel okozati összefüggésben keletkezett nem vagyoni sérelem vagy hátrány is bizonyítandó tény. Az új Ptk-ban a sérelem bekövetkeztét a jogalkotó a jogsértés megvalósulásával vélelmezi, ezért azt bizonyítani nem kell. A sérelemdíj mértéke tekintetében releváns körülmények bizonyítása a felperest terheli. (...) Az ily módon meghatározott vagyoni elégtétel a sérelmet szenvedett félben a jogsértő magatartás miatt keletkezett szubjektív hiányérzet csökkentésére szolgál, illetve magában foglalja a jogsértés társadalmi elítélését is.”⁶⁸

Nem változik, hogy „a személyiségi jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni. Az örökösök jogszerzésének azonban nincs akadálya, ha a közvetlenül sérelmet szenvedett személy által már megindított nem vagyoni kártérítés, illetve sérelemdíj iránti perbe utóbb – az igényt érvényesítő jogelődjük halála folytán – belépnek.”⁶⁹ Továbbra is „a felperes köteles bizonyítani, hogy a kereseti tényelődás szerinti sérelmet okozó magatartás valóban megvalósítja a személyiségi jogsértést, és azt az alperesként megjelölt személy követte el. A személyiségi jog megsértésétől meg kell különböztetni az ennek a szintjét el nem érő, szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelmeket.”⁷⁰

Az Országgyűlés 2014. február 24-én egy további olyan „salátatörvényt” hozott nyilvánosságra a *Magyar Közlönyben*, amely a szerzői jog törvényét is módosította.⁷¹ Az érintett törvény 83. szakasza a következők szerint hangzik:

„A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 41.§-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

(3) Az Országgyűlés törvényhozási feladata, valamint az ezzel összefüggő országgyűlési képviselői feladatkörhöz tartozó tevékenységek ellátása céljából a mű e célnak megfelelő módon és mértékben szabadon felhasználható, ha a felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.”⁷²

A rendelkezés értelmében bármely mű (tudományos elemzésen keresztül hatástanulmányig bármi, de elvben akár még tánckoreográfia is) engedély kérése és a jogosultnak járó díjfizetés nélkül felhasználható. A törvényi előírás második fele viszonylag könnyebben kezelhető, hiszen a célnak megfelelő mód és mérték a felhasználás arányos-

ságát biztosítja, a jövedelemszerzés és a jövedelemfokozás tilalma pedig az igazságtalan gazdagodást akadályozza.⁷³

A felhasználás hatóköre azonban már fejtörést okozhat. Ezek szerint a jogszabály csak és kizárólag az „Országgyűlés törvényhozási feladata” és „az ezzel összefüggő országgyűlési képviselői feladatkörhöz tartozó tevékenységek” ellátása keretében engedi a szabad felhasználást. Az első elem nagyjából világos. Értelmszerűen nem földrajzi helyekre utal, de szemléletes példát hozva a Parlament üléstermében, a törvény-előkészítő munkát végző bizottságok szobáiban, illetve bármely egyéb helyen, ahol törvényhozási munka folyik, a művek felhasználhatók. Nem vonatkozik ugyanakkor ez a rendelkezés az eseti bizottságokra, avagy a kormány üléseire, mivel *egyik sem hoz törvényt, és nem ők maguk az Országgyűlés.*

A Házszabály⁷⁴ előírásai szerint a parlamenti képviselők törvényhozási feladatköre a törvényjavaslat benyújtásában, határozati javaslat és politikai nyilatkozattervezet, illetve módosító és kapcsolódó módosító javaslat előterjesztésében merül ki.⁷⁵ Ezzel a Házszabály nem kizárólag a parlamenti képviselőknek biztosítja a *törvénykezdeményezés jogát*, hanem a köztársasági elnöknek, a kormánynak és az országgyűlési bizottságoknak is.⁷⁶ *Vagyis ez irányú munkája keretében bármelyik fent nevezett személy (tag) hivatkozhatna a jogszabályi kivételre.*

A második esetkör (tartalmában tehát az „Országgyűlés törvényhozási feladatával összefüggő országgyűlési képviselői feladatkörhöz tartozó tevékenységek”) még nehezebben emészthető. Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény („Ogytv.”) kevés helyen tesz említést „képviselői jogról”, olyan szófordulattal pedig egyenesen nem is él, hogy „országgyűlési képviselői jog”.⁷⁷ Az Ogytv. releváns rendelkezése szerint: „a bizottsági tag távolléte esetére csak ugyanazon állandó bizottság tagjának adhat képviselői megbízást. A képviselői megbízás egyetlen bizottsági ülésre szól.”⁷⁸ Eszerint a képviselő a bizottságokban való helyettesítést jelenti, nem eredményezi azonban új személy „bevonását”, mivel csakis az azonos állandó bizottságban helyet foglaló személy kérhető fel a képviselőre.⁷⁹

Mindent egybe vetve az új szabály *a köztársasági elnök, a parlamenti képviselők, a kormány tagjai, a bizottsági tagok és helyetteseik számára teszi lehetővé a szabad felhasználást, amennyiben tör-*

vényhozói ügyekben járnak el. Ebbe vizsgálóbizottságokban, kormányrendeletek alkotásakor és más kormányzati munka során, avagy kampányrendezvényeken (különösen képviselőjelöltek által) történő felhasználások azonban nem férnek bele.

A következő kérdés, hogy ténylegesen mit tehetnek a kedvezményezett személyek. Az Szjt. ugyanis minden szabad felhasználási esetkör elé fontos *korlátokat* állít, melyek alapvetően nemzetközi (multilaterális és regionális) szerzői jogi kötelezettségekből fakadnak. A jövedelemszerzés és jövedelemfokozás tilalma, illetve a célhoz igazodó mód és mérték sztemderdje fentebb már említésre került.

Az Szjt. által a szabad felhasználások elé állított legfontosabb korlát ugyanakkor az ún. „háromlépcsős teszt”. Az Szjt. 33.§ (2) bekezdése alapján „a felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.”

Mindez kiegészül egy „első” lépcsővel (melyet a törvény ugyan nem tartalmaz expressis verbis, de valamennyi releváns nemzetközi forrás tartalmazza). Eszerint a szabad felhasználási esetkör speciális, egyúttal szűkre szabott kell, hogy legyen. Ez a kitétel kizárja, hogy a jogalkotó által „szabadnak deklarált” felhasználás korlátlan hatókörű legyen.⁸⁰

Úgy hiszem, hogy az újonnan beiktatott rendelkezés ennek a feltételnek nem felel meg. Leginkább azért, mert nem olvasható ki belőle, hogy mely vagyoni jogokat érintheti ténylegesen a felhasználás. Ily módon a kedvezményezettek számára biztosított lehetőségek túl tágan kerültek meghatározásra. Ha pedig ez így van, akkor a rendelkezés sérti a háromlépcsős tesztet.

A konklúzió ezért sajnos az, hogy ez a friss törvénymódosítás ellentmond a szerzői jog alapvető előírásainak: az Szjt. saját paragrafusának és nemzetközi szerzői jogi dokumentumoknak. Erre tekintettel gyakorlati érvényesíthetősége erősen kétséges.

Záró gondolatok

A tanulmány elején utaltam arra, hogy nehéz lenne érdemben megjósolni, hogy melyek lesznek a leginkább kardinális kérdések a hazai szerzői jogban 2014 során. Ennél is nehezebb megjósolni, melyek képezik majd érdemi, konstruktív diskurzus tárgyát. Mindenesetre a fentiekben bemutatott változások komoly kihívások elé állítják majd a jogalkalmazókat, miközben új kapukat nyitnak meg egyes kedvezményezett személyek vagy intézmények előtt.

Az előrelépés esélyei kapcsán mégis szkeptikus vagyok. Sok esetben minden csak a hozzárendelhető forrásokon múlik, a területre azonban messze nem áramlik annyi pénz, mint amennyinek kellene (vagy legalábbis jó lenne). Hasonlóképp rossz, hogy a szakma (a területet értő és az iránt elkötelezett személyek) és a jogalkotó közötti összhang nem létezik. Sajnos az egyes új jogszabályi rendelkezések megszületését – mint arra fentebb utaltunk – nem előzik meg érdemi konzultációk. Ha ilyenre sor is kerülne (mint történt az nagyjából 2012 végéig), a kifejtett szakmai vélemények rendszerint (de nem mindig) nem kerülnek figyelembe vételre.

Mindezek fényében úgy látom, hogy rendkívül sok kihívás előtt áll hazánk e jogterületen az elkövetkezendő időszakban, azoknak mégis kellően hatékony stratégia nélkül igyekszik megfelelni. Sajnos a Jedlik-terv önmagában nem alkalmas a szellemi tulajdonvédelem megerősítésére. Addig legalábbis semmiképp, amíg nem áll mögötte megfelelő mennyiségű emberi és anyagi erőforrás.

Irodalom

DANCS Sz.: „A digitális felvilágosodás felé”. Az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások. = Könyvtári Figyelő, 2013. 3. sz. p. 465–484.

FALUDI G.: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. I-II. r. = Polgári Jogi Kodifikáció, 2003. 2. sz. p. 3–14.; 2003. 3. sz. p. 3–14.

GYENGE A.: Elárvult jog nevelőszülőt keres. = Magyar Jog, 2009. 3. sz. p. 160–172.;

GRAD-GYENGE A.: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban, 2013. <http://tinyurl.com/c9dzkf4>

GRAD-GYENGE A.: Magyar árvák valahol Európában. = Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2012. 6. sz. p. 28–50.

HAJDÚ D.: A fájlcsere elleni küzdelem egy lehetséges útja – Három a francia igazság? = Infokommunikáció és Jog, 2011. június. p. 95–103.

HAJDÚ D.: A HADOPI első csapásai. = Infokommunikáció és Jog, 2011. december. p. 201.

HEPP N.: Szabad út a rejtett műalkotások feltárására, avagy az árva művek szabályozása a szerzői jogban. = Penyigey K. – Kiss M. (Szerk.): Fehér Könyv a Szellemi Tulajdon Védelméről 2008–2009. Budapest, Magyar Szabadalmi Hivatal, 2010. p. 225–243. ISBN 978-963-9157-62-0

KÖHIDI Á.: A Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodás egyes polgári jogi kérdései. = Jogi Iránytű, 2012. 1. sz. 2012. április 23.

LEGEZA D. I.: "Segítsük az árvákat" – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. = Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2012. 5. sz. p. 23–58.

MEZEI P.: A fájlcsere dilemma – a perek lassúak, az internet gyors. = HVG-Orac. Budapest. 2012. p. 17–23. ISBN 978-963-258-157-6

MEZEI P.: Digital technologies – digital culture. = Nordic Journal of Commercial Law, 2010. 1. sz. p. 2–4.

NÉMETH L.: PIPA, SOPA, OPEN – The End of Piracy or Privacy? = Agustí Cerrillo i Martínez et al. (Ed.): Challenges and Opportunities of Online Entertainment, Proceedings of the 8th International Conference on Internet, Law & Politics. UOC-Huygens Editorial. Barcelona. 2012. p. 147–163.

POGÁCSÁS A. (Szerk.): Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára. Budapest, Szent István Társulat, 2014. ISBN 978-963-277-486-2

VON LEWINSKI, S.: International Copyright Law and Policy. New York, Oxford University Press, 2008. p. 349–383. ISBN 978-0-19-920720-6

YU, P. K.: Six Secret (and now Open) Fears of ACTA. = SMU Law Review, 2011. p. 1074–1083.

Megjegyzések

¹ *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* (Megállapodás a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól, 1994). Magyarországon kihirdette: 1998. évi IV. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről.

² *WIPO Copyright Treaty* (WIPO Szerzői jogi Szerződés, 1996), illetve *WIPO Performances and*

Phonograms Treaty (WIPO Előadásokról és hangfelvételekről szóló Szerződés, 1996). Magyarországon mindkét szerződést kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény

³ Lásd például: Peter K. Yu: Six Secret (and now Open) Fears of ACTA, *SMU Law Review*, 2011: p. 1074–1083.

⁴ Az Európai Unió és az Egyesült Államok élharcosai az ilyen két vagy többoldalú megállapodások kötésének. Ezek részletes ismertetését lásd: Silke von Lewinski: *International Copyright Law and Policy*, Oxford University Press, New York, 2008: p. 349–383.

⁵ Mezei Péter: *A fájlcsere dilemma – a perek lassúak, az internet gyors*, HVG-Orac, Budapest, 2012: p. 17–23.

⁶ Mezei Péter: Digital technologies – digital culture, *Nordic Journal of Commercial Law*, 2010/1. szám, p. 2–4. Szerzői jogilag releváns tartalmakat generáló webkettes alkalmazások lehetnek például a blogok, vagy azok a fénykép-, video- vagy zenemegosztó portálok, ahol szigorúan a felhasználók által generált tartalmak („user-generated content”) válnak megtekinthetővé, meghallgatóvá. Ezekről szerzői jogilag részben elkülönítendőek azok a weboldalak, ahol a felhasználók mások által készített tartalmakat osztanak csupán meg. Így a YouTube egy klasszikus „hibrid” modell, hiszen ott gyakorlatilag bárki bármit megoszthat: akár saját tartalmát, akár mások jogvédett anyagait. A webkettő csúcspontja mégis a wiki oldalak adják, melyek legjobb példája a Wikipédia, ahol bárki (bármely olvasó) válhat szócikk szerzőjévé.

⁷ Indokolt jelezni ugyanakkor, hogy sokan, akik olvasták és értették a dokumentumot, ugyancsak kritizálták azt. Legfeljebb nem az utcákon. Lásd például: Mezei: i.m. (5), p. 220–229. Lásd továbbá: Köhidi Ákos: A Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodás egyes polgári jogi kérdései, *Jogi Iránytű*, 2012/1. szám, 2012. április 23. Ezzel ellentétben támogató kampányok is ismertek. Lásd különösen azt a nyilatkozatot, amelyet az európai tartalomipar képviselői közül 2012. március 15-éig több mint százán írtak alá (hazánkból a Filmforgalmazók Egyesülete, a MAHASZ, illetve a Magyarországi Videókiadók Egyesülete): *Please support ACTA for the good of Europe* (<http://tinyurl.com/oeux6t5>).

⁸ László Németh: PIPA, SOPA, OPEN – The End of Piracy or Privacy? = Agustí Cerrillo i Martínez et al. (Ed.): *Challenges and Opportunities of Online Entertainment*, Proceedings of the 8th International Conference on Internet, Law & Politics, UOC-Huygens Editorial, Barcelona, 2012. p. 147–163.

⁹ A „Common Sense to the Copyright Act” néven ismert finn népi kezdeményezésről lásd: Ville Lahti: Common Sense – a Finnish citizens' initiative on the

reform of Copyright Law, *Szerzői jog a XXI. században*, 2013. augusztus 10. (<http://tinyurl.com/nfstxg>).

- ¹⁰ P2P fájlcsere, P2P televíziózás, streaming szolgáltatások, online tárhelyszolgáltatás (cloud computing), online anonimitás biztosító alkalmazások, fórumok, digitális műpéldányok viszonteladására szakosodott oldalak stb.
- ¹¹ A *Bírósági Határozatok* folyóiratban sajnos rendkívül csekély szerzői jogilag releváns ítélet található. Az *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* valamennyi számában 2-4 olyan szakvéleményt publikál, melyet a Szerzői Jogi Szakértő Testület tanácsai készítették bírósági vagy peren kívüli megkeresésre.
- ¹² A jogterület iránt érdeklődők számára elsőszámú forrás az *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, mely évente hat számot közöl, többek között a szellemi tulajdonvédelem egyéb területeit is lefedve. Az *Infokommunikáció és Jog* 2014-től évente négy számmal jelentkezik, ennek hasábjain sok esetben találkozhatunk „digitális” szerzői jogi kérdésekkel. Esetileg a *Jogtudományi Közöny*, a *Magyar Jog* vagy a *Jogelméleti Szemle*, továbbá egyes konferencia kiadványok, emlékkötetek kínálnak még tudományos igényességű olvasmányokat. 2014. március 7-én mutatták be például a tavaly 70 éves Tattay Levente professzor tiszteletére készült emlékkötetet. Lásd: Pogácsás Anett (Szerk.): *Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára*, Szent István Társulat, Budapest, 2014. Ugyancsak nagy várakozásokat (és nyolc évet) követően került nyomdába a tartalmában frissített új Szjt. Kommentár. (Megjelenése a kézirat február végi lezárását követően várható.) Kulturális, informális folyóiratként szolgál a *Dal+Szerző*, melyet az Artisjus közös jogkezelő egyesület publikál negyedévente. A blogoszférában szerzői jogilag releváns híreket leginkább a jelen tanulmányt jegyző szerző által indított és összefogott Szerzői jog a XXI. században kínál. Lásd: <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.hu/>.
- ¹³ A fenti kifejezés nem bevett terminológia egyelőre e területen, ám szeretem hangsúlyozni, mivel meglátásom szerint a szerzői jogi problémákra működőképes megoldás legtöbbször csak abban az esetben adható, ha azt a társadalom ismeri és elismeri. Vö.: Mezei: i.m. (5), p. 249–252. Maga a kifejezés egyébként a médiajog területén elismert „médiatudatosság” („*media literacy*”) terminus technicus átvett formája.
- ¹⁴ Az irányelvet a finn parlament (Eduskunta) is implementálta. Lásd: No. 764/2013 – Laki orpoteosten káyttämistä, 2013. november 8. A törvényt finn nyelven lásd: <http://tinyurl.com/psp7cml>.
- ¹⁵ Azon ritka kivételek egyikeként, amely már az elfogadott irányelvet és a magyar szabályozást és az átültetés lehetséges feladatait vetette egybe, lásd: Grad-Gyenge Anikó: Magyar árvák valahol Európában, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2012/6, p. 28–50.
- ¹⁶ Ennek elemzése kapcsán lásd: Gyenge Anikó: Elárult jog nevelőszülőt keres, *Magyar Jog*, 2009/3. szám, p. 160–172.; Hepp Nóra: Szabad út a rejtett műalkotások feltárására, avagy az árva művek szabályozása a szerzői jogban. = Penyigey Krisztina – Kiss Marietta (Szerk.): *Fehér Könyv a Szellemi Tulajdon Védelméről 2008–2009*, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2010, p. 225–243.; Legeza Dénes István: „Segítsük az árvákat” – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2012/5. szám, p. 23–58.
- ¹⁷ A régi számozás szerint: Szjt. 57/A-D.§§. Az új számozás szerint: Szjt. 41/B-E.§§.
- ¹⁸ A szabad felhasználás fogalmát illetően lásd különösen: Mezei: i.m. (5), p. 147–153.
- ¹⁹ Szjt. 41/A.§ (1) bekezdés.
- ²⁰ Szjt. 41/A.§ (2)-(6) bekezdés. A gondos jogosulstkutatás részleteit kormányrendeletnek kell tisztáznia. E jogszabály megalkotása érdemben nem várható sokkal hamarabb, mint a törvény októberi hatálybalépése.
- ²¹ Szjt. 41/A.§ (7) bekezdés. E kategóriát nevezhetjük találoán – de nem hivatalosan – „félárva” műveknek.
- ²² Szjt. 41/A.§ (8) bekezdés.
- ²³ Szjt. 41/A.§ (9) bekezdés. Ezzel összefüggésben lásd: Legeza: i.m. (16). Ha egybevetjük az előbbi rendelkezést az Szjt. 41/F.§ (2) bekezdésével, akkor kijelenthetjük, hogy csekély a közös jogkezelés hatálya alá tartozó érintett művek köre.
- ²⁴ Szjt. 41/F.§ (1) bekezdés.
- ²⁵ Szjt. 41/F.§ (2) bekezdés.
- ²⁶ Szjt. 41/F.§ (4) bekezdés.
- ²⁷ Szjt. 35.§ (4) bekezdés (a) pont.
- ²⁸ Szjt. 41/F.§ (1) bekezdés (b) pont.
- ²⁹ Az első eset kapcsán lásd: Szjt. 38.§ (5) bekezdés. Az intézményközi hálózatok kiépítésének lehetősége rendeleti szinten biztosított. Lásd: 117/2004. (IV.28.) Korm. rendelet a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról, 3.§.
- ³⁰ Szjt. 41/A.§ és 41/G.§.
- ³¹ Szjt. 41/F.§ (1) bekezdés.
- ³² Szjt. 41/J.§.
- ³³ Szjt. 41/I.§ (1) bekezdés.

- ³⁴ Sztj. 41/I.§ (2) bekezdés.
- ³⁵ „Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa, és Dokumentumtárának Megvalósítása az Országos Széchényi Könyvtárban”. A projektet a TÁMOP 3.2.4-B-11/1. számú pályázat keretében a „Társadalmi Megújulás Operatív Program” finanszírozásával indították 2012 végén.
- ³⁶ Az ELDORADO projekt szerzői jogi problematikáiról lásd: Dancs Szabolcs: „A digitális felvilágosodás felé”. Az ARROW program és az OSZK – digitalizálás, szerzői jog, innovatív megoldások, *Könyvtári Figyelő*, 2013/3. szám, p. 465–484.
- ³⁷ A Kormány 1666/2013. (IX. 23.) Korm. határozata a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia elfogadásáról és a végrehajtásával összefüggő feladatokról. Lásd: *Magyar Közlöny*, 2013. évi 154. szám, 2013. szeptember 23., p. 67186–67429.
- ³⁸ *Uo.*, p. 67213–67214., 2.2.8. pont.
- ³⁹ *Uo.*, p. 67254–67256., 3.2.2.1. pont.
- ⁴⁰ *Uo.*, p. 67255.
- ⁴¹ Mezei: i.m. (5), p. 252–255.
- ⁴² *Magyar Közlöny*, p. 67256–67260., 3.2.2.2. pont.
- ⁴³ *Uo.*, p. 67260–67262., 3.2.2.3. pont
- ⁴⁴ A tervezet 2014. február 13-án az Európai Parlamentet követően az Európai Unió Tanácsa is elfogadta. Az irányelv végül 2014. március 20-án jelent meg az Európai Unió Hivatalos Lapjában. Lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU Irányelve (2014. február 26.) a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről.
- ⁴⁵ *Uo.*, p. 67262–67263., 3.2.2.4. pont
- ⁴⁶ *Uo.*, p. 67263–67266., 3.2.2.5. pont
- ⁴⁷ European Commission: *Orientation debate on content in the Digital Economy*, OJ 2026, SEC(2012) 680, Brüsszel, 2012. november 28.
- ⁴⁸ *Magyar Közlöny*, p. 67337–67352., 4.2 alfejezet.
- ⁴⁹ *Uo.*, p. 67337.
- ⁵⁰ *Uo.*, p. 67339–67340.
- ⁵¹ *Uo.*, p. 67344.
- ⁵² Az illegális fájlcsere visszaszorítása céljából életre hívott francia HADOPI hatóság feladatáról lásd: Hajdú Dóra: *A fájlcsere elleni küzdelem egy lehetséges útja – Három a francia igazság?*, Infokommunikáció és Jog, 2011. június, p. 95–103.
- ⁵³ Mindkét modell kapcsán lásd: Hajdú Dóra: A HADOPI első csapásai, *Infokommunikáció és Jog*, 2011. december, p. 201.
- ⁵⁴ *Uo.*, p. 67348–67352.
- ⁵⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.), 385. § (1) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.
- (3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését nagyobb vagyoni hátrányt okozva követik el.
- (4) Ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését
- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés büntett miatt egy évtől öt évig,
- b) különösen nagy vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés két évtől nyolc évig,
- c) különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.
- (5) Nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, feltéve, hogy a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja.
- ⁵⁶ Btk. 459.§ (6) bekezdés (a) pont.
- ⁵⁷ Btk. 462.§ (2) bekezdés (d) pont.
- ⁵⁸ Btk. 459.§ (6) bekezdés (b) pont.
- ⁵⁹ A terminológiai pontatlanságok kapcsán lásd: Mezei: i.m. (5), p. 170.
- ⁶⁰ Btk. 2. § (1) A bűncselekményt – a (2)-(3) bekezdésben foglalt kivételekkel – az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.
- (2) Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni.
- ⁶¹ Ezzel összefüggésben lásd: A magáncélú fájlmegosztás dekriminalizálásának margójára, *Szerzői jog a XXI. században*, 2013. augusztus 29. (<http://copyrightinthexxcentury.blogspot.hu/2013/08/a-magancelu-fajlmegosztas.html>).
- ⁶² Melyet kiválóan érzékeltet egy ebből a célból életre hívott folyóirat, a „Polgári Jogi Kodifikáció”, amelynek hasábjain hazánk legkiválóbb magánjogászai fejtették ki véleményüket az új norma előkészítése kapcsán. A szerzői jog és a Ptk. viszonyát tekintve az egyik legélesebb vita a tekintetben alakult ki, hogy az

új törvénykönyv külön nevesítse-e a szellemi tulajdonvédelem valamennyi területén jelenlévő licencia (vagyis felhasználási) szerződést. Emellett szállt síkra Faludi Gábor, aki egy koherens előterjesztés elkészítésével jelölte ki a lehetséges kodifikációs irányt. Lásd: Faludi Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója – I-II. rész, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003/2. szám, p. 3–14.; 2003/3. szám, p. 3–14. A javaslat azonban nem talált meghallgatásra. Ennek elsődlegesen az volt az oka, hogy a licencia szerződések a szerzői-, védjegy- és szabadalmi jog területén a közös hasonlóságok ellenére oly mértékű különbségeket mutatnak, hogy egy egységes szabályozást lehetetlen volna kínálni valamennyi jogterületre nézve.

- ⁶³ 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Új Ptk.).
- ⁶⁴ Lásd különösen: Grad-Gyenge Anikó: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban, 2013 (<http://tinyurl.com/c9dzkf4>).
- ⁶⁵ 2013. évi CCLII. törvény egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról. Lásd: *Magyar Közlöny*, 2013. évi 222. szám, p. 88903.
- ⁶⁶ Sztj. 9.§ (2) bekezdés.
- ⁶⁷ Új Ptk. 2:52. § (1) bekezdése.
- ⁶⁸ A sérelemdíj alkalmazásának feltételeiről lásd különösen: A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdéseiről, 1., 5. és 7. pontok (<http://tinyurl.com/o2d4aj4>).
- ⁶⁹ *Uo.*, 4. pont.
- ⁷⁰ *Uo.*, 5. pont.
- ⁷¹ 2014. évi XIV. törvény az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról. Lásd: *Magyar Közlöny*, 2014. évi 26. szám, 2014. február 24., p. 2506–2538.
- ⁷² A fenti rendelkezés a 106.§ értelmében a jogszabály többségével ellentétben a kihirdetés napját követő 8. napon (2014. március 4-én) hatályba lép. Lásd: *Uo.*, p. 2538.
- ⁷³ Az új rendelkezés analóg módon igyekszik lekövetni az Sztj. 41.§ (2) bekezdését, amely a bírósági, közigazgatási és más hatósági eljárások keretében teszi

lehetővé a művek bizonyítási célú, ugyanakkor a cél által indokolt terjedelmű felhasználást. Furcsán hat, hogy miközben ez esetben a jövedelemszerzés és jövedelemfokozás fel sem merül, hiszen a bírák feladata nem az, hogy az ítélezés közben a felhasználás) és nem a munkavégzés) után jövedelemre tegyenek szert, addig a parlamenti képviselők vonatkozásában ezt külön ki kellett emelni.

- ⁷⁴ Az Országgyűlés 46/1994. (IX.30.) OGY határozata.
- ⁷⁵ Házaszály, 85.§ (2) bekezdés (d) pont; 87.§ (2) bekezdés; 88.§ (2) bekezdés és 94.§ (1) bekezdés.
- ⁷⁶ Házaszály, 85.§ (2) bekezdés (a)-(c) pontok.
- ⁷⁷ Ezzel együtt sem biztos, hogy a jogalkotó erre gondolt. Lehet, hogy a „képviselői” szó helyett a „képviselői” szót tervezte használni. Ez érdemben akkor sem változtatna a helyzeten, az egész mondat megfogalmazása fényében ugyanis ez a képviselői/képviselői tevékenység is csak az Országgyűlés törvényhozási feladataival összefüggésben volna releváns.
- ⁷⁸ Ogytv. 20.§ (2) bekezdés.
- ⁷⁹ Egy pillanatra tekintsünk a jövőbe is. A most említett „salátatörvény” maga is módosítja az Ogytv.-t, még hozzá elég terjedelmesen. Ennek keretében három helyen is feltűnik a képviselői jog kifejezés, ezek egyike sem releváns azonban e helyütt. A „salátatörvény” 17.§-a az Ogytv. 23.§ (3a) bekezdését iktatja be, és lehetővé teszi az eseti bizottságokban is a helyettesítést; 19.§-a az Ogytv. 27/C.§-t írja felül határozatképesség tárgyában; 53.§-a pedig az Ogytv. 107.§-ába nyúlt bele a tiszteletdíjak vonatkozásában.
- ⁸⁰ Például: fénymásolni magáncélból szabad, de nem az egész könyvet; a könyvtárak digitalizálhatják az állományukba tartozó könyveket, de csak speciális célokból; idézni más munkájából lehet, de csak korlátozott mennyiségben és a forrás pontos megjelölésével. A sor hosszan folytatható lenne.

Beérkezett: 2014. II. 27-én.

	<p>Dr. Mezei Péter</p>
	<p>a Szegedi Tudományegyetem. Állam- és Jogtudományi Kar</p>
	<p>Összehasonlító Jogi Intézetének docense, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja.</p>
	<p>E-mail: mezei@juris.u-szeged.hu</p>